

Streszczenie

Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest motyw okaleczenia ludzkiego ciała, rozumianego jako czynność wykonana własnoręcznie (autoagresja), bądź też przez innego człowieka, poprzez zadanie cielesnych obrażeń, prowadzących do częściowego lub całkowitego upośledzenia fizycznego, a nawet śmierci. Motyw ten opracowany jest na podstawie francuskojęzycznych utworów literackich z XVI i XVII wieku w kontekście realiów Francji.

Pierwszy rozdział rozprawy (*Axiologie de la mutilation; Aksjologia okaleczenia*), poświęcony został rozważaniom na temat hierarchii wartości, która była przypisywana aktom okaleczenia konkretnych części ludzkiego ciała (twarz, oczy, język, genitalia, serce), bowiem atak na jego integralność nigdy nie był w dawnej literaturze dziełem przypadku. Celem analizy jest udowodnienie, że okaleczanie ciała (ćwiartowanie ciała, drapanie twarzy, wykłucie gałek ocznych, rozprucie powłok brzusznych w celu wydobycia z nich wnętrzności, kastracja czy wyrwanie, a następnie podanie do spożycia ludzkiego serca) dokonywano zawsze w konkretnym celu i było ono ponadto podporządkowane ustalonej symbolice, zapisanej i wyjaśnionej w dawnych kompendiach symboli i licznych zbiorach, tzw. *hieroglyphica*.

Rozdział drugi (*Sémiologie du corps mutilé; Semiologia okaleczonego ciała*) zawiera refleksje nad ciałem w kontekście znaku, jego własności i funkcji, w szczególności z perspektywy czytania „wielkiej Księgi stworzenia świata”. Według dawnych autorów i w ujęciu chrześcijańskim wszechświat, bowiem zamieszkują znaki wysyłane przez Boga do człowieka, aby ten mógł odkryć ich właściwe znaczenie. Okaleczenie można zatem interpretować nie tylko z punktu widzenia teleologicznego, ale także z punktu widzenia deterministycznego, umożliwiającego określenie przyczyny, niewidzialnej i zewnętrznej dla okaleczonej jednostki, oraz skutek, czyli – znak, jakim jest okaleczone ciało.

Ostatni rozdział (*Réécritures et réévaluations, Przepisywanie i rewaluacje*) zawiera przegląd powtarzających się u wielu autorów motywów związanych z okaleczaniem ciała. Pośród nich, motyw tortur czy zemsta okrutnego Maura, okazały się wyjątkowo inspirujące zważywszy komentarze samych autorów (warianty), zawierających często zmieniające się poglądy na temat okaleczeń. Oprócz określenia funkcji i pozornie niebudzących wątpliwości znaczeń nadanych opisywanym scenom przez samych autorów, celem analizy było wychwycenie także i ukrytych aspektów semantycznych natury religijnej, ideologicznej,

politycznej czy moralnej obecnych w tych utworach oraz dokonanie pewnej systematyzacji przedstawionych scen zgodnie z tymi właśnie kategoriami. Omawiana w tym rozdziale szczegółowo historia o okrutnym Maurze (kluczowa, złożona scena brutalnego mordu i samookaleczenia twarzy nie ulega zasadniczym modyfikacjom w kolejnych utworach XVI i XVII wieku) jest w tym kontekście szczególnie ciekawa, bo to właśnie komentarze odautorskie, sugerowane czytelnikowi interpretacje sprawiają, że traci ona pierwotną funkcję czysto moralizatorską, stając się nośnikiem wartości religijnych lub wręcz narzędziem propagandy politycznej. Przykład ten pokazuje, iż odkrycie owej warstwy przenośnej, nierzadko intertekstualnej, „krwawych” dzieł tamtej epoki, pozwala znacznie lepiej je poznać, zrozumieć ich wyjątkowe i zmieniające się *imaginarium*, a także spojrzeć na nie z nieco mniej konwencjonalnego punktu widzenia.

SŁOWA KLUCZOWE – okaleczenie, ciało, XVI-XVII wiek, krótkie formy narracyjne, aksjologia, semiologia, adaptacje